

1733 8 13

THESES PATHOLOGICO-THERAPEVTICÆ INAUGURALES
DE

**CAUSIS
INTERMITTENTIUM
FEBRIUM,
EARUMQUE
PERTINACIÆ RATIONE,**

QUAS

IN INCLYTA ACADEMIA FRIDERICIANA
INDULGENTISSIMA AUCTORITATE REGIA,

ET

CONSENSU GRATIOSÆ FACULTATIS MEDICÆ

PRO

GRADU DOCTORIS

SUMMISQUE IN ARTE MEDICA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS
LEGITIME IMPETRANDIS

EXHIBUIT

D. Decembr. Anno MDCCXXXIII.

AUCTOR

MICHAEL NATHANI HIRSCHEL

POSONIO HUNGARUS
GENTE JUDÆUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
EX OFFICINA HENDELIANA,

THESE
IN
MATHESIS
MAGISTRUM
ACADEMIAE
ERUDITIONIS
MAGISTRUM
GRADU
DOCTORIS
MICHAEL
ROMING
GROSSING
EX OFFICINA HENDRIANA

EXCELLENTISSIMO AC ILLUSTRISSIMO
DOMINO COMITI
IOANNI PALFY
AB ERDÖD

Perpetuo in Vöröskö & Bajmoc., Iudici Curiz
Regiz, Comitatus Pofoniensis Supremo, Per-
petuo Comiti, Arcisque Regiz Pofoniensis Su-
premo æque ac Hæreditario Capitaneo, Gene-
rali Campi Marefchallo, Unius Regiminis Ca-
taphractorum Colonello, Sacræ Cæsareæ Re-
gizque Catholicæ Majestatis Actuali Intimo,
Excelsi Regii Locumtenentialis Consilii
Consiliario &c. &c. &c.

DOMINO DOMINO MIHI
GRATIOSISSIMO.

EXCELLENTISSIMO AC ILLUSTRISSIMO
DOMINO OMNIBUS
IOANNI PALLETY
AB ERBO

Per te in Vostro & Banoe. Iudici Curie
Regis. Comes Poloniarum. Sicut no. Per
perno Comiti. Aragon Regis Poloniarum su-
piano xque ac Hieronymo Casimiro. Com-
rati Comiti Marchialis. Utis Regibus Ca-
rappidiorum Coloniarum. Sicut Curia Ro-
gicor. Curia. Poloniarum. Regis. Iurano.
Ecclesi Regii Locumtenentis. Gualli
Constantino & eius

DOMINO DOMINO OMNIBUS
GRATISSIMO.

Excellentissime ac Illustrissime

DOMINE COMES

Domine Gratosissime.

CUm præmeditarer Celsissimo *Tuo*
Nomine leves has condecorare pa-
ginas, tum ab hoc solenni conatu
mea me removebat verecundia, summa
tamen *Tua* singularis Comitas me denuo
invitabat, ut *Tuo Illustrissimo* ac validissi-
mo Tutamini hæc studia mea submit-
tere, eaque qua debeo submissione dedica-

re fuerim ausus. Indulge temeritati meae,
quam supplex deprecor, & pro fulgentissi-
mo Clementiæ *Tuæ* affectu veniam impe-
traturus spero. Varia rationum sunt mo-
menta, quæ mihi ad hoc conamen stimu-
lum ac calcar dederunt, e quorum nume-
ro palmaria sunt: *primo* quo sub Umbra
Tua satisque potenti Protectione leviden-
sis hic meus labor animam quasi & vitam
acquirat, *Tuoque* splendidissimo Jubare
porro maturefcere & enutrirî incipiat: *se-
cundo* non exigua, sed innumera clemen-
tiæ documenta, quibus nos omnes *Tibi*
subjectissimos & obstrictissimos subditos
hucusque haud dedignatus fuisti, meum
maxime incalucere pectus, ut hac pergra-
ta occasione, pro eadem eximia gratia
publicum quoddam demississimi animi
mei specimen elaborare, non renuerim.
Istud

Illud itaque vile meum scriptum, quod
submitte ut decet offero,

Esto Tibi sacrum.

Ast ut ut pro diffusa quadam febrium tra-
ctatione perficienda, meum hoc opuscu-
lum minus completum ipse fatear, nihil-
ominus tamen me, quantum Dissertatio-
ni Inaugurali initiantique Medico suppe-
tit, praestitisse satis, opinor, fusius enim
& prolixius his de morbis egerunt alii an-
te me viventes medici, adeoque mihi cram-
bes biscocta fuit odiosa; Attamen, qua
medici nunc laureati muneri fungens non
potui praeterire, quin de his in Patria saepe
occurrentibus affectibus generaliter tan-
tummodo aliqualem injecerim mentio-
nem, publicam salutem praeservandi, &
complures illos abusus, tam ex parte di-

ætæ quam imperitæ curationis , evitandi
gratia. Faxit Deus Omnipotens, ut nec
cuique medicaſtro impune liceret, in vi-
ſcera proximi, impudenti conatu noxiis-
que remedii ſævire, tum denique medico
rationali ad finem & ſcopum ſuum, i. e.
ad amiſſam ſanitatē, quæ inter omnia
temporariæ proſperitatis cimelia primari-
um eſt brabeum, reſtituendam, facilior
bono cum Deo ſrueretur acceſſus.

Accipe **ILLUSTRISſIME DO-
MINE COMES** elata Fronte Gra-
tiosoque Vultu has, non ſatis quidem di-
gnas, immenſa tamen pietate *Tibi* con-
ſecratas, pagellas! Accipe gratiſſimam,
quam voveo, mentem!

Quod ſupereſt effi&im a ſummo re-
rum humanarum Arbitro ardentiffimis
exora-

exorabo suspiriis, ut gressus *Tuos* in sempiternam sui Nominis Divini *Tuique* Gloriam in EXCELLENTISSIMÆ DOMUS TUÆ fulgorem ac florem nequam marcescentem, sed stabilem dirigat, largiatur *Tibi* seram senectam, cunctaque adversa mala abesse: jubeat quam longissime, *Te* quoque in omni incolumitatis statu Patriæ Governatorem multos conservet Annos, quo per *Te* Eximium & Strenuum *Heroem* Patriæ securitas vigere, ac a quocunque hostili impetu salvari protegi queat, quippe cum nunquam deficiet summus ille cultus & veneratio, quam *Tibi*, ob insignia merita & beneficia, ex æquo debet: quisque indignarum, inter quos cuncti Posonienses Judæi in genere, mea autem *Tibi* devotissima familia in specie devotissimum
reco-

recolunt animum, & quorum memoria
ne in posterum etiam senescat, instantis-
sime supplico, quo facto ut & fructus in
me redundant, persuasus sum. Ulterio-
ri Gratosissime Tuo Patrocinio me com-
mendo, perennisque cuncta observan-
tia persistam.

Excellentissimi ac Illustrissimi

Nominis Tui

Cultor humillimus, obsequiosissi-
musque subditus

MICHAEL NATHANI HIRSCHEL,

M. D.

PROOEMIUM.

Thignem morborum ab antiquissimis temporibus fuisse jam annotatum numerum, neminem latebit, etiam qui prima saltem medicinæ salutarunt limina, adeo ut obiter introsipientibus hic ægritudinum campus latissimus & fere inextricabilis videatur labyrinthus. Verum enim vero cum superficialia scientiæ cujusvis, ita & medicinæ, cognitio turpis & noxia sit, hinc rem penitus scrutari oportet; Ubi quidem verissimum illud medicinæ Parentis HIPPOCRATIS Coi effatum *sect. I. Aphor. I. Ars longa quod sit medicina adstruo*, interim hoc suum diæterium sub certa intelligo limitatione, in tantum nempe studia necessaria ad medicinam speculativam consecrata, utpote physica, anatomica, & hujus generis alia dicta volo ac intueor, omnino artem nostram Apollineam longæ non solum, sed etiam longissimæ nomen mereri assentio, quantum vero soli medicinæ practicæ competat, & quod ad usum

A 2

medi.

medicum applicandum, sic certe artem nostram ab Hippocratis usque ad nostra æva multo evidentiorē factam, ac e tenebris erutam, assevero. Laudanda apprime tot tantorumque Clarissimorum Virorum præcipue Recentiorum industria & sedulitas, cum omne studium multamque operam in nostram contulerint artem, donec eandem reddiderint compendiosam atque concinnam, adeo ut immensam vastamque morborum farraginem in certa genera, species certasque distribuerint & diviserint classes, ut jam nunc luculentiorē etiam nobis de iis formare valeamus conceptum, modo vigil & attentus præsto sit animus. Innotuit inde non exiguum febrium genus quod consentiente tota schola medica tres pathologiæ absolvat partes, adeo ut a plerisque nostro ævo florentibus Doctissimis Viris morbus universalis nuncupari soleat, quoniam multas contineat species subalternas. Constitui necum (consensu *Graviosa Facultatis medicæ*, quo artis quasi tyrocinium ponam, & quid hætenus tam ex ore quam ex scriptis probatissimorum Observatorum & fidelissimorum manu ductorum solida instructione collegerim, tentaminis speciminisque inauguralis loco aliqua ejusdem norificem) mentem meam de FEBRIBUS INTERMITTENTIBUS *primopathologicè* exponere. Cum autem pathologia medica circa causas & rationes de morbis reddendas occupata sit, ut hoc satis evidenter ac præclare pro more suo *Dn. D. ALBERTI Præceptor ac Patronus meus mihi omni observantiæ cultu colendus, moderator hujus*
Differ.

Differat. inauguralis gravissimus in parabolog. sua pag. 116. §. 65. & sequ. monuit, ita & Antiquiores & Recentiores moniti universalis loco, in curationibus morborum medico solitarie adnitendum esse, cui ægrorum valetudo cordi est, quo causam cujusvis mali inquirat; Hinc & ego pro ingenii mei modulo in evolutione harum febrium, causam earum allegare contendam, queis cognitis ac perspectis, sat manifesta erit via, tum therapeutice procedere, congruisque remediis easdem expugnare ac debellare, quibus sublatis tolletur & effectus, præmonente hoc medicorum Cicerone GORN. CELSO. quod causæ morborum investigatio in affectionis & remediorum agnitionem nos deducat amplissimam. Quod dum in me suscipere aggredior, Divini Numinis auxilium implo-ro, ut quod inchoavi in ejus Gloriam, Patriæ emolumentum, ægrotantiumque solamen prospere succedat ac feliciter, eundemque, quem intendo, adipiscar finem. Tu vero benevole Lector conatus meos quo æqui bonique facias, est, quod Te quam humanissime rogo.

THESES I.

Ad Rhombum transiens exactam Februm definitionem in limine ponere recusavi, dum eadem jam jam varia fata judiciaque diversorum Authorum Celebrriorum sustinuerit, ut unus febrim definiat,

A 3

niat,

niat, quod sit *spasmus universalis* totius generis nervosi & vasculosi, a causa materiali efficienter suscitatus: alter vero auctum solidorum tonum contra illam materiam directum actui huic febrili adscribat. Quum vero de his abunde satis in orbe literario concelebratissimi Viri, ut III. FRID. HOFFMANN. *Præceptor meus* omni honore prosequendus in sua *med. system. Tom. IV*, ita & III. STAHLIUS in pluribus *Dissert. suis de febribus*, præfertim in *Diss. de febrium rationali ratione* amplam injecerint mentionem, hinc ego cogitabam abrumperè filum orationis, meam detrectans falcem in alienam immittere messè, sed potius *de causis febrium*, quas pronunc fert occasio, mihi pertractandi est animus.

THESIS II.

Causæ a philosophis in quatuor dividuntur genera, nempe in efficientem, finalem, formalem, & materialem, quarum & priores relinquam intactas, maxime tamen mihi sermo erit miscendus, de causis
 proxi-

proximis materialibus, & remotis antecedentibus, febrim allicientibus, anſamque ad cauſas materiales ſubmiſtrantibus.

In his palmarium Therapiæ poſitum eſt fundamentum ut artifex materiæ peccantis indolem, genium, morbiſque formalitate exacte noſcat, quo deinde hoſtem, cum quo natura tanquam hodegus ſuus præſertim rem habeat, quam perſpicue intelligere, & quod ſui denique eſt, cooperari, eundemque proſtigandum adjuvare poſſit.

THESIS III.

Februm intermittentium variæ indicatæ quamvis fuerint ab Authoribus, quæ legi poſſunt in A. E. L. Menſ. Maji pag. 308. de febrî quintana, ſextana intermittente, quales, cum rariores ſint, omittere, eoque magis quæ ut plurimum in conſpectum prodire ſolent, hoc loco tres tantum recenſere placuit ſpecies, quotidianæ, tertianæ & quartanæ nomen ferentes.

A) Primæ ſic dictæ *Quotidianæ* cauſam materialem proximam utpote cruditatem quandam ſeroſo viſcidam, in primis latentem viis (in quibus omnes febres intermittentes ſedem punctumque capiunt fixum) dici poſſe exiſtimo. Eluceſcit hæc qualitas ſeroſo viſcida eiſo maxime fundamento, quod hanc febrim, eſſi reſpectu

Quæ aliarum rarior sit affectus, tamen interdum contingat, phlegmatica ut plurimum occupaturam esse subiecta, observemus: sciscitor porro, cur hæc magis huic obnoxii sint febrî? omnino nullam aliam reddere valeo rationem, quam quod ex physiologicis certum statumque sit, phlegmaticos homines sero viscidis & pituitosis pollere humoribus: concludo hinc hos, propter pendulam & flaccidam solidarum constitutionem, fluidarumque partium crassam ac mixtionem, ad genesis minere ejusmodi febrilis illius ipsius plane farinæ producendam, esse aptissimos, ita ut ex levi causa concurrente, talis materia progigni, promoveri exaltarique possit, in his magis in aliis minus.

B) Secundam speciem *Tertianam* constituit, cujus materialem causam viscidam quandam interdum salino sulphuream, non vero tantopere tenacem, sed jam aliquatenus mobiliorem & semiconcoctam in ventriculo & duodeno hospitantem agnosco atque autumo. Licet mihi hoc in adfectu bilem quoque una cum aliis pravis materiis commixtam accusare peccantem, conciliando experientiam, quod tertiana etiam sæpe numero eveniat in praxi medica, selecta tamen, modo non fuerit epidemica, invaserit subiecta, iisque fuerit familiarior, quales sunt homines cholericis melancholicis indignabundi, nauseabundi, & iracundi: Et quod sæpissime experimur, ut post perpeffam animi iracundam commotionem, vel febris biliosa acuta continua vel intermittens subsequatur tertiana, ideoque merito a Veteribus Febris intermittens biliosa fuit vocata *vid. Dan. Sennerti Lib.*

Lib. de febribus pag. m. 765. edit. in folio. Quapropter hæc veterum dicta consensu variorum adhuc recentiorum approbo, in eo saltem mens mea veteribus una non est, quod illi bilem plane ab aliis humoribus separatam in imo ventre nidulantem, vellicantem, ac stimulantem, ut demum necessitate illius ipsius materiæ febris hæc fiat, censuerint. Alienam potius foveo opinionem, hæc saburram biliosam cum aliis quoque tenacibus humoribus esse impactam, quæ deinde a natura salutari respectu febrili hoc purgatorio resolvitur motu, & ad excretionem disponitur, non raro etiam legitime si decurrat febris, intentus recuperatur finis, ut remittente frigoris paroxysmo vomitus biliosus revera talis subsequatur, equidem sat copiosus interdum, quo in passu quin retractorio duodeni, sub hac vehementiori facta commotione febrili, ad largiorem bilis effluxum aliquid contribuerit, non denego, sit ut sit hoc, in schemate febrili non in totum bilis præsentiam abjudicare possum, quæ vero non sola tamen sed semper cum aliis identidem viscidiusculis complicata est materiis. De hujus asserti veritate plura sub tractatione causarum antecedentium erunt monenda.

C) Tertia jam prodit species & quidem intricatissima *Quartana* nomen gerens, cujus materialem causam totus medicorum cætus spissæ mucidæ & tenacissimæ cujusdam qualitatis esse, quæ glutinis adinstar primis viis ac eo spectantibus partibus, ut meseraicis glandulis hepatis lieni & pancreati adhæret, numerosius consentit. Distinguitur hæc causa a præcedentibus (1) *ratione consistentiæ*, quod hæc visciditate sua densissima omnes alias

B

ante-

antecellat (2) *ratione loci*, dum illæ vel solitarie in ventriculo & duodeno intestino simul resideant, hæc vero in his non solum sed in omnibus fere abdominalibus visceribus moratur, suamque ludit tragediam. (3) *ratione subjectorum* hoc a morbo præcipue melancholicum quod infestetur temperamentum, fat palam est. Ulteriori probatione quoniam hæcce non indigeant, plura addere non placet, sed ad causarum antecedentium tractationem me accingam.

THESIS IV.

Causarum antecedentium incumbit mihi nunc temporis consideratio, harum penum possem enarrare sat diffusum, ast brevitati studens, cum neque loci, neque temporis sit, compendio faciam, & aliqua solummodo ex rebus non naturalibus desumpta ac prodeuntia vitia in apricum ducere contendam. In qua disquisitione duplex tamen mihi agitandum erit argumentum: *unum* quo demonstrem, quomodo hæ causæ interdum causas materiales, prius acsi angues sub herbis latentes, incitent. *alterum* quo evictum dem, quomodo hæ aliquando gignant tales causas materiales, & quasi genitoris ducant vices.

A) An.

A) Annumero primo loco *Transpirationem impeditam*, de qua *Ill. & Cel. D. Stahl* in peculiari egit dissertatione, & conciliari hoc loco merita, pro majori adfertur mei firmitate. Hujus excretionis necessitas pro conservanda tota nostra oeconomia animali vitali neminem latebit, adeo ut indefinens ejusdem requiratur progressus, siquidem luculento testimonio cognitum perspectumque est, quod in corpore mixto varia talia apospasmata continuo scaturiant, quæ in ordinario incolumitatis statu hac expelluntur via, per consequens corpus inde a noxiis materiis exoneratur ac liberatur. Facile jam concludendum erit, quam periculosi sint extimescendi eventus, si hæc fuerit inhibita excretio, de quibus passim a fide dignissimis Observatoribus plurimis ut & in citata *Dissert. Cl. Stahlii* commemoratum. Notatu quoque dignum, quod in calidis regionibus sub crepusculo, seu imminente nocte, flantibus australibus ventis, (nam sub Zona calida noctes quamplurimum solent esse frigidæ) mos ille pessimus sit receptus, ut auræ huic frigidæ sese committant incolæ, & quasi ad summum bonum confugiant, dicentes: Nun wolten Sie sich ein bißgen abkühlen, es wäre bey Tag so warm gewesen, ignorant tamen, quanto illis cedat sanitatis dispendio; Corpus enim quod de die præcedente solis æstu incaluit, adeoque perspirabile redditum, nunc frigori expositum subitaneam subit alterationem, inde fit subitanea humorum translatio a peripheria ad centrum, & hæc substantiæ recrementitiæ ferme putridæ ad varias noxas, tormina scilicet, colicas passiones, diarrhœas, &c. ansam præbent, maxime vero, si ventre pleno hunc committant

tant errorem, cibique adhuc sub cœna concoctu difficil-
les, de quibus infra loquar, fuerint assumti, facillime
tum efficacissimam cujuscunque febrium generis cau-
sam habet præsentem.

B) Secundum membrum mihi instat trutinandum,
scilicet *Aëris constitutio*. Nec hujus inevitabilis igno-
tus erit usus, ut nullum animal vivum, quod respirare
debet, eodem nisi ad paucissima momenta carere possit.
Noto enim notius est, quod aër nostrum constanter am-
biat corpus, adeoque & illud transeat; Et sicuti purus
siccusque aër ad durabilitatem nostræ contribuit machinæ,
ita vicissim impurus partes solidas & fluidas plane inver-
tendi ac immutandi sat compos est. Hanc meam illu-
strant sententiam morbi sic dicti epidemici maligni, quo-
rum tanta est efficacia, ut quandoque sæpe juxta Au-
thorum animadversiones obruerint ac infestant integ-
ras civitates imo regiones. In quorum numero non
acutas solummodo intelligo febres, sed adnotante *Ill. Fr.*
HOFFMANNO l. c. pag. 103. & sequ. etiam intermittentes mali-
gnas aliasq; mali moris quæ fuerunt grassatæ. Interim e-
pidemicæ afflictiones qualescunque sint, & quocunque
tempore obtingant, quia semper contagio stipatæ, omni-
no natales suos quod habeant ab aëris præternaturali
statu insolitaque constitutione, concedere debemus. Hæc
vero aëris intemperies iterum suum sortitur initium,
PRIMO ex diversis tempestatum atque anni temporum
mutationibus, de quibus *Hippocrat.* magnus ille observa-
tor suo jam tempore uberrimam in *Aphorismis suis sect.*
III. injecit mentionem. SECUNDO potest aëris vici-
um

um incunabula sua habere, ab ipsa regionis qualitate, quales sunt illæ quæ situs declivioris sunt civitates paludibusque cinctæ, aut talia loca quæ ad boream vergunt, in iis nimirum tractibus aër frigidus & humidus efficit, ut hæc febres ibidem præ aliis familiarius suum struant territorium. Neque *a priori* habemus, ut hac de re ambigamus, dum ex physicis edocti simus, quod aër corpus sit elasticum, quam elasticitatem suam ex parte debet aquositatibus undiquaque in eundem translatis. Et quamvis aëris essentiam, ut & aliorum elementorum esse nostrum fugiat captum (de quo themate *Dn. ALBERTI in sua med. system. Tom. III. pag. 1181.* ubi de principiis & qualitatibus rerum materialium agit, quam accuratissimo & evidentissimo spicilegio quoque differuit) jure tamen meritoque dici potest, quod aër sit omnium substantiarum evaporabilium in globo terraqueo existentium quoddam receptaculum. Pensitemus enim, quanti non quotidie ex lignis combustis, fluviis, rivulis, lacubusque exhalant vapores, quot non ex animalibus in putredinem resolutis, ex stagnis corruptis, item ex vegetabilibus grave- & suaveolentibus nonnunquam in distans emissis effluvia odore percipimus? hos respectus omnes quando consideramus, profecto minus adæquate admitteremus, hos in nihilum reverti, ratio, quia eosdem oculis percipere manibusque palpare nequeamus, irritæ certe hallucinationes essent. In factum verum est, quod vapores & exhalationes in rerum natura dentur, sed quod devenirent alias? si non in aërem tanquam subtile quoddam reciperentur, qui deinde peregrinis suis particulis atmosphæram replent, eandemque contaminant, ac

defcedant, & quia macrocosmus cum microcosmo convenienti connubio conspirat, non aliter esse potest, quam illæ eadem alterationes & metamorphoses, quales in illo, tales identidem in hoc per contactum physicum necessario producantur, & sicuti motus aëris fluctuatorius liberior ab his alienis confestim affluentibus confestim turbatur, similes plane confusiones in homine suscitantur, ut motus ille principalissimus absolute vitalis, quem tonicum appellamus, offendatur, maxime in subjectis animo sensibilibus, ubi momentanee sub levissima etiam affectione extranea tonus (quia hic & sensus perpetuam habent harmoniam) alteretur, ex motus hujus læsione inde dependens motus humorum progressivus impeditur, & consequenter debitæ se. & excretionis retardantur, impuritates colliguntur, unde heterogeneitates, mixtioni animali inimicæ, remanent, & futuram sanitatis labem inducunt. Ex dictis innotuit se judico, qua ratione aër quoque incitamentum administrare posset, ad febrium intermittentium genealogiam.

C) Victus rationem quoque ponderare oportet, *primo quoad quantitatem*, ne quid nimis ingeratur aut alimentis obruatur ventriculus, lex est diæterica. Nam stomachum epularum multitudo aggravat & onerat, quo onere insolitoque pondere flaccesunt fibræ, ex hac flaccescentia tonus ventriculi amittitur, languente tono seu proprio motu peristaltico dicto nunquam legitima esculentorum concoctio fieri poterit, ex hac depravata digestionem nulla ciborum debita resolutio, subactio, **pu-
torum,**

rorum ab impuris sequestratio, ac excretio sequetur, & quidni hæc substantiæ impuræ retentiæ varias adversas inducunt formas, ut multiplicia inde exsurgant mala. Neque judicent aliqui, quia bene appetunt bene ingerunt & bene digerunt, quod nimia ingluvies sit vilipendenda, & quod sine ullo sanitatis detrimento perferre possint in cibo & potu excessum, secundum germanos: *Sie hätten einen guten Magen, Sie hätten schon viel vertragen*: attamen hoc privilegium neutiquam habent, nam his omnibus bene præmissis, postea ac si pedem pede urget larga chylicatio, quæ chyli copia sanguinis quoque abundantiam causatur, ex hac iterum in otiosis præsertim subjectis spissitudo sanguinis producit, qua præsentem circulus humorum & inde profuentes se & excretiones retardantur, variaque crasseos vitia introducuntur. Ex his omnibus tanquam ex scatebris & fontibus, quoniam egesta non respondent ingestis multiplices emanant passionis. Rem acu tetigisse videtur *Cl. STAHL*. dum plethoram sufficientem morborum causam monstravit, saltem scrutari debemus hoc loco, quod eidem Auctori sat inique ab aliquibus imputetur, quasi nullam aliam causam in medium proferre valeat præter *plethoram*; memini profecto fidelissimæ ac veræ Theoriæ instructionis *Excell. Dn. ALBERTI*, sicubi nobis sepe inculcavit mentem *Cl. STAHLII*, quod Ille plethoram mox proximam, alibi vero remotam, imo aliquando remotissimam, nusquam vero illam *universalem* omnium morborum *causam*, nisi multarum affectionum matrem declaret, qui posterior fidus *STAHLII* interpretis in *Diff. de morborum consensu* sat solide demonstravit, quod

quod in tota suppellectili causarum nulla ullibi occurrat, quæ tot morbos generet, & connectat, quam hæc plethora: Et hæc sint in parenthesi de quantitate ciborum dicta. De qualitatibus escarum, ut jam verba faciam noxamque quæ ex illis afferatur ostendam, hæc est, scilicet ingesta si fuerint spissa, cruda, crassa nimis, & cooctu difficilia, quæ sunt infumatae carnes, item leguminosa, lactinia, præsentem in primis viis acido, asumpta, nec non pinguis nimium, aromatica spirituosa, quæ ad multam apta sunt procreandam bilem, maxime vero pisces & fructus varii generis de mucilaginose terrestri participantem principio; Hæc omnia sufficientem facillime possunt relinquere materiam, pro fomite constituendo febrili. Neque fugiunt me certæ quædam fructuum species, nomine citrulli, & pepones, copiose in patria nostra occurrentes, quorum usus (præcipue peponum, qui revera quidquam balsamicum, quod ex sapore constat, continent) non innoxius solum, sed & medicus quod sit, asserere non erubescō, etenim inest substantia quædam humida, & aquosa tenuis, quod cuidam calido, quale nostrum est, climati poterit refrigerii loco inservire, orgasmumque humorum, ab externo calore solari suscitatum, contemperare, modo iis quoque modice & medice fuerimus usi. Ast sicut omne nimium, ita & horum abusus vertitur in vitium, imprimis si ad hos adhuc vel ad alios male qualificados cibos, fœculenta, vel lutulenta, ex paludibus desumpta aqua superbibatur, sic febres fuisse subortas sexcenties exploratum est. Hoc phænomenon non caret ratione physico-medica, nam si dilucide elementa harum

rum palustrium aquarum considerem, & ad examen ducam, tum dijudicabimus, quod complectantur ejusmodi aquæ diversas particulas heterogeneas, salino-sulphureas, pingues & mucilaginosas, quoniam autem non vacet suo fluido universali elastico, hinc æstate, regnante sero, aer atmosphæricus, calore agitatus, agit in fluidum illud, tanquam in substantiam sibi symbolicam, & elasticam, hæc aqua rarefacta agit in pingue sulphureo salinum, hoc sulphur, qua subjectum agilissimum, assumit hanc commotionem, indeque producitur, & suppeditatur intestinus motus, hocce motu & modo, hæ aquæ, tam quo ad crasin, quam consistentiam, seu potius mixtionem, destruuntur, & corrumpuntur. Indagatis harum aquarum principiis, per parabolam argumentor, cum omnibus artis salutaris generis extra dubitationis aleam positum sit, quod, si miasma aliquod subtile putredinosum (id est, quod motu suo fermentativo præcoccem minetur dissolutionem) liquidis seu massæ humorum fuerit insinuatum, acutæ exinde malignæ subnascantur febres, nonni etiam concludere licebit? quod ex eodem fundamento similes semi putridæ aquæ, ore ingurgitatæ, & ad primas vias delatæ, quarum locus antehac jam sordibus fuerit repletus, massæ cibariæ dyspeptæ ibidem innidulanti eundem fere intestinum & fermentativum, licet non tantopere præcoccem, sed tantum lenem concillare valeant motum, a quo concoctionis & chylicationis negotium perturbatur, unde cruditates progignuntur, quæ tenuissimos meatus occludunt, & excretionum retardant successum, ex quibus dein, si non causa materialis ut talis, profecto largus stimulus

C

ad

ad intermittentes nascitur febres, donec in subjectis di-
 spositis ipsum schema febrile inclarescat. Evidens igitur
 elucescit ratio, cur & qua propter hic morbus non
 regionibus & provinciis duntaxat, verum & nonnullis
 civitatibus observetur endemius. Oculatus testis sum
 quod in Hungaria haud incelebres illæ urbes Temesva-
 rinum & Belgradinum earumque confinia febres adeo
 communes habeant, ut nec unicum annum incolæ tran-
 sfigant immunem. Harum causam erpendi facilis instat
 occasio, ut noscamus *sic* loci, constat enim Temesva-
 rinum totum pene paludibus esse circum cinctum, con-
 sequenter aquis gaudens corruptis, ita & Belgradinum,
 quod paludum quidem expers, sed duplici fluvio Danu-
 bio & Savo a tribus partibus circumdatum existit, ni-
 hilominus tamen in puteis ac fontibus viscosæ limosæ
 offenduntur aquæ, *secundo* accedit torrida his terris in-
 cubans æstas, *tertio* annonæ laxitas, utilitas, atque far-
 rago, quas fertile hoc solum sub Divina benedictione
 producit, cum autem his abutuntur aliqui, hinc ex su-
 pra dictis rationibus non aliter esse potest, quam ut ne-
 cessario nullus præterlabatur annus, quin a Febrium
 lue & flagello castigentur indigenæ.

THESES V.

Sufficiat hæc dixisse de causis materiali-
 bus proximis & remotis, qua generaliori-
 bus & principalioribus, possem adhuc an-
 tecedentibus addere plures, qui vero super-
 vaca-

vacaneus mihi esse labor videtur, cum earum in aliis medicis & omnibus partim jam mentio facta, partim etiam melius ab ægris ipsis certiores fiamus, causarum igitur tractationem claudio.

Obstat mihi sub epilogo adhuc contemplandum, quomodo hæ recentis causæ efficienter tamen febrem haud construant omnibus in individuis, sed cardo vertitur in sensibilitate personali, & quo sensibilibior est homo, eo facilius ex dictis incitamentis ruere potest in febrem, neque credamus, quod illis positis, mox ponatur & morbus, quotidiana nos docet experientia contrarium, quod interdum & epidemice & sporadice grassentur intermittentes, ubi vigorosa sæpe offenduntur subjecta, quæ spontanea autocratia post largos in diæta commissos errores, indeque facta collectanea mature per peculiare emunctoriorum vias v. g. per vomitum, diarrheam &c. eliminant ac propellunt, manifesto cum crinomeno, quod causæ materiales, etiam si præviæ fuerint (quæ systema nervosum vellicando, stimulando ex necessitate physica febres absolute provocare potuissent) nihilominus tamen æquiparant factis activam talium hominum naturam conservatricem, quæ præmunimentum quasi struxit, machinamque corruptibilem a substantiis recrementitiis liberavit. Oppositum vicissim momentum quando dispiciamus, scilicet periodicas febres, quibus cum alii annuatim, aut certis temporibus statariis infestari solent, ubi levissima causa materialis in similibus

personis capax est affuefactos illos febriles alliciendi motus. Hi duo respectus me hercle fonticæ & altioris sunt indaginis, quos, præcipue dum *consuetudo* sub censum rerum non naturalium quoque veniat, præterire nequivi, quin de illis adjecerim mentionem.

THESIS VI.

Quæritur jam, quæ sit **PERTINACIÆ RATIO?** cur hæ febres tam obstinatæ pervicacesque sint? ut in longius plerumque protrahantur tempus.

A) Adhujus decisionem erit commendabile, quo in memoriam revochem ea, quæ partim supra de indole causarum prælibavi, quot intermittentes, tot quoque dispares subesse causas materiales específicas, in eo tamen convenire omnes, quod ubique quoddam viscidum inclusum cumque aliis conjunctum sit materiis, nulla febrium specie excepta, quod viscidum non in humoribus, sed in organis primarum viarum se & excretoriis intimius focum suum habet constitutum, quare diuturniorem requirit moram, quo debite resolvi, & mobilis successive illa reddi possit materia, denique in totum ex sede sua extirpari. Hinc quo majori eadem peccans materia pollet tenacitate, eo difficilior itidem speranda absolutio, eaque propter in tertiana legitima ubi causa morbifica non nimis lenta & viscida est, citior exitus morbi, medium locum tenere *quotidianam*, omnium vero contumacissimam esse *quartanam* annotabitur.

B) Præ.

B) Præterea attentionem requirunt intermittentes *compositæ sive irregulares erraticæ*, quæ typum suum minus habent æqualem, ut mox ante, mox post meridiem, mox vespertino tempore, paroxysmi accessio ingruat, tales febres communiter immorigeræ sunt indolis, & oriuntur in iis subiectis, quæ ejusdem quoque immorigeri ex parte sunt animi, *conf. Dn. D. ALBERTI Diss. eruditissima de morum & morborum consensu*, in qua non sine magno applausu comprobavit Cl. *Aurbor*, quod homines in morbofo sese ac in fanitatis statu gerere soleant. Testimonium perhibent hoc in passu cholericæ, maxime propendentes in tertianam, quæ inter omnes alias intermittentes, quoad strenuam activitatem, palmam præripit, ita ut *Hippocr. jam in sect. IV. Aphor. LIX.* quod tertiana exquisita septenis circuitibus, quod longissimum est, judicetur, observaverit. Enim vero hic aphorismus cum grano salis est accipiendus, quod prudens ille senex sub hac voce *exquisita* subintellexerit legitimam, non turbatam tertianam; Nam si perverse tractetur & per mala regimina, præcipue per animi pathemata (vid. infra sub Lit. D. N. (Z) ubi de regimine dietetico agam) processus febrilis turbetur, facile tum & hæc chronicam induer larvam. Vicissim vero quotidianam, eoque magis quartanam, si cogitatione completar, quarum illa phlegmatica, hæc melancholica obfider subiecta, hinc in quotidiana negotium febrile torpide & negligentius, in quartana vero, ob morositatem specialem, indignationemque internam, impatienter & refractarie procedit. Ratum ideoque habemus, quid hominum mores ad pertinaciam intermittentium contribute possint.

C 3

C) Si

C) Sisto casum quendam medicum mihi benigne ab Experimentissimo *Dn. Prof. JUNKERO Patrono ar- que Præceptore pio animi cultu devenerando* communicatum, sequentis tenoris: studiosus Theolog. ætate XXII annorum, per semestre spatium quotidie corripiebatur feбри, quotidianam intermittentem (quoad diurnum recursum, veram talem, non vero quoad ingruendi tempus pomeridianum, quod quartanæ familiaris obvenit,) simulante. Post enim meridiem accedebat frigus duarum circiter horarum, deinde insignis sequebatur æstus, qui jam sex jam octo horas continuabat, donec tandem sudor satis notabilis paroxysmum solveret. Quot quot medicorum in consilium & auxilium vocabantur, omnes unanimiter hanc febrim pro quotidiana declarabant intermittente, quamvis autem & congruentia remedia & rationalem methodum multum & diu adhibuissent, tantum tamen absuit, quin huic februi aliquid detraxissent, sed potius singulis pene diebus majora incrementa, & symptomatum ostendebat exacerbationes. Quæ res ultimum denique medicum scil. *Dn. Pr. JUNKERUM* eo perduxit, ut de simplici intermittentis indole dubitaret, & post innumeras fere quæstiones rerumque antecedentium evolutionem, tandem audivit, hunc ægrum brevi ante febris invasionem hæmoptysi, eaque non mediocri, laborasse. Hæc enarratio & noticia indicio fuit, prægressam hæmoptysin apparenter tantum sanatam, per consequens læsionem & exulcerationem pulmonum fuisse relictam, conclusit porro, quia ægrum viribus exhaustum, aliaque signa conspexerit, rem esse conclamatum, quæ prognosis, per paucam abhinc moram, immi-

imminente æquinoctio Autumnali, lethali confirmabatur eventu. Hoc allatum exemplum nobis est documento, quod occultæ causæ, quæ nostrum fugiant captum, quandoque præsto sint, schema quasi intermittentium exhibentes, licet revera tales haud sint, saltem mentiuntur ejusmodi febrim. Quare artifex omnia sua in cassum adhibebit remedia, febrisque pertinax ac obfirmata perseverabit. Et quanquam occurrant casus rarissimi quorum similis legi in doctissima Dissertatione a Cl. Dn. Pr. ac Præceptore meo SCHULZIO conscripta de quartana duplici cum hemicrania feliciter curata, interim a minori ad majus non valet argumentatio, nam ibidem affectus primarius, scilicet hemicrania, per stillicidium narium fuit sublata, ubi vero hoc non contingat, omnino intermittentes non tam cito judicabuntur, quia labes interna admodum tacite instet, qua præsentem morbum quoque secundarius non desistet, *vid. Diss. citata. §. 7. & 12.*

D) Ultimo non absolum fore arbitror, si perversum directorium, tam pharmaceuticum, quam diæteticum, hic loci arcessere adnitar, qua via modoque ex his duobus gravior intermittentium acerbitas propululare queat.

Ad primum scilicet ad *Reginam Pharmaceuticam* quod attinet, ibidem dicta volo remedia *heroica*, qualia irrationales circumforanei, balneatores, & plures hujus commatis medicastrum, quam plurimum pro dolor! in summum corporis sanabilis dispendium, imo plane in vitæ periculum, sibi semper in usu habere non abhor-

abhorrescunt, confugiendo mox ad cathartico emetica, sudorifera, adstringentia, velut ad sacram anchoram, nescientes, quod pharmacorum non sint absolutæ sed relativæ vires i. e. relationem habere ad illa individua, quæ eorum recipientia sunt; quamobrem pro diversitate subjectorum, diversos quoque aliquando noxios imo funestos edunt effectus. Ne vero mihi injuria inferatur, quasi remediis facultates suas abnegare conarer, nullo modo mens ista eousque extensa est, placuit tantum illud significare, quod ex ore *Cl. Præceptorum* meorum multoties moniti universalis loco audiverim, ut in medicamentorum oblatione, corporum vires cum pharmacorum facultatibus sollicitè comparemus, qui canon esse magni videtur momenti e. g.

I) Notissimum est, in intermittentibus, ubi sedes mali in primis existit viis, rationi consentaneum censetur, per proximam viam mediante *Vomitório* illum hostem infensum evacuare, aut si opportunum tempus neglectum, malumque intimius radicum fuerit, sic adhibita emetica, quæ semper agunt spasmò, primas vias recludent, causam morbificam profundius intropellent, adeoque deteriorabitur magis, quod prius malum, ut nunc in pejus ruat. *secundo*, dantur etiam subjecta evemata, & dysemata, vel quæ ex mala dispositione corporis ut herniosa &c. vel ex sensibilitate personali singulari, quia in hyperemeses facile ingruant, minus apta sunt ad vomitum subeundum, quos respectus probe cognoscere debet rationalis Therapevta.

II) Illud idem dictum valet de *Sudoriferis*, quæ ut uni-

universalia in omni februm genere notissima sunt inter Medicos, dum nulla febris curari potuit, nisi sudor prægressus fuerit, & sane exquisitissima essent, his in morbis præcipue, medicamenta, sin in eorum collatione committeretur abusus Equidem motum illum saluberrimum naturæque magis amicum *a centro ad peripheriam* promovent, adeoque lenem transpirationem invitant, maxime vero diapnoica, quæ placidam ephidrosin conciliant, nunquam noxia, sed semper salutaria sunt censenda. Cautissime tamen Medicus cum postivis sic dictis bezoardicis procedat, monitumque Hippocratis præ oculis habeat, qui *Coac. in prænor. Text. 163.* dixit: *sudores sensim procedentes juvant, vehementes nocent.* Ubi præmeditatus est ille senex vehementes illos sudores, id est, impetuosos & impulsos, cum talibus alexipharmacis suscitatos, quod non resolvant fluida, sed eo magis ab iis calefacientibus, facta commotione expansiva, inspissari & coagulari humores, ut deinde in plethoricis aut spissitudine sanguinis præditis, facile stagnationes vel stases hinc inde in partibus emergant, quippe cum crebra testetur experientia, quod tertianæ vel quartanæ continuæ aut compositæ ex acuta periodo inde oriantur febres. His annuero.

III.) Adstringentia, in quorum consideratione neque non millenas illas clades ac trucidationes, ab incongrua & præmatura eorundem applicatione institutas, lugere debemus. Ut taceam de illis, ex principio fixiori terrestri austeroque acido consistentibus remediis, quæ repente sistunt motum febrilem, & subitane-

D

tanc-

raneam coarctationem partium vasculosarum & tubu-
 losarum inducunt, qualia semper infida, noxia, & mor-
 tem accelerantia ego cum aliis æstimo, loquor saltem
 de famigeratissimo ex America ad Europæos ante LXXX
 circiter annos transportato cortice Peruviano s. Chin-
 de China dicto, de cujus ineffabili febrifuga in inter-
 mittentibus efficacia BARTHOLINUS *Cent. V. bistor. 50.*
 hoc novo invento ultra mille tum temporis quartana
 anno 1653. epidemica correptos, fuisse curatos, ma-
 gnifice loquebatur, alii denique Medici sese de mirifi-
 cis, quos cum hoc cortice in inmedicabilibus intermit-
 tentibus præstitissent, effectibus insolentius jactabant.
 Ortus itaque hujus corticis sat splendidus erat, ut tan-
 quam specificum exoptatissimum, ac tutissimum in his
 febribus a quolibet fuerit arreptus, paulo tamen post
 evilescece cepit hujus præsidii dignitas, ejusdemque
 splendor per tristia quædam exempla obfuscatus fuit,
 cum in certis subjectis & locis non semel sed pluribus
 vicibus comprobatum innotuerit, post ejus usum per-
 tinacissimas quoque viscerum & alvi obstructions, scir-
 rhos, pathemata hypochondriaca, cachexiam, hydro-
 pem, vel hecticam fuisse subsæcutam, hinc non defue-
 runt oppido multi antecessores & hodierni adhuc viven-
 tes Medici, qui hujus corticis promiscuum usum im-
 probarunt, ac rejecerunt. Illum enim sub scrutinio chimi-
 co examinarunt pluribus acerbis, copiosioribusve terreis
 paucioribusque resinosis elementis constantem, quibus
 cognitis, certiores demum facti, dum plus insit terræ
 & acidi quam resinæ cur vi adstrictoria præpolleat hic
 cortex balsamica, quæ de illo prædicatur virtute. Ex
 hoc

hoc fundamento de recto Corticis chinae usu erant solliciti, variasque, ne praepostere, ac intempestive adhibeatur, tradidere cautiones. Inter alios florentes nostro aevo fidedignos probatosque practicos de sinistris effectibus ex malo hujus corticis usu redundantibus *III*. *Dn. STAHLIUS* ejusdemque fidi *Asseclae* varias cautelas observationesque in lucem ediderunt, non autem in opprobrium hujus corticis, sparsim enim in scriptis revera *Stahlianis* commendatur potius hic cortex in fine febrium, i. e. expurgata prius causa proxima materiali tandem conducere adstringentia conjuncto sufficienti motu & potu, parca dosi, una cum salibus sumta, adstruit, nusquam vero ille *Cl. Vir sedulusque observator* rejicit plenarium hujus *Chinae de chin.* usum uti ab adversariis seu antagonistis suis *Eidem* male adscribitur. Equidem vult, & docuit, ut non solum hunc corticem, sed & alia quot quot sunt adstringentia selectissima, etiam martialia aut plane omittamus, vel dum ea recipimus, attentiores, cautiores, ac magis circumspecti simus, quo deliberato animo convenienti tempore, ordine, ac dosi, eadem usurpemus: *Genuinum hunc sensum Cel. Dn. STAHLII*, quem non torquere & interpolare debemus, eo magis pro corroboranda mea sententia recte interpretando explanare hoc loco non nefas fuit. Ex dictis spero fore ut judicari queat quid ex parte fontis *Pharmaceutici* ad cervicariam intermentium indolem conferatur, ne vero mihi quaecunque haecenus de triplici heroicorum genere protulerim, vitio vertantur, etiam atque etiam rogo. Lubens confiteor, me ipsum, sub amica sinceraque manu ductione

dilectissimi nunc pie defuncti Domini Avi mei *Marcus MANN-
ZER Med. Doct. studiorum meorum Fundatoris & Parentis in-*
star pia memoria de veneranda expertum pluries fuisse
quidnam hæc remedia præcipue Cort. Chin. in inter-
mittentibus possit & quantas salutare largiatur vires,
nihilominus tamen eundem & reliquas heroicorum spe-
cies ab aliis imperitis empirice & imprudenter usitatas
summo fuisse damno, insimul cognovi. Ea propter
non potui non, horum abusum allegare, quamvis eorundem
legitimum usum, habito respectu supradictarum
circumstantiarum in- & contraindicantium nullo
modo abnegaverim.

Iam pauca quædam *ex Diæterico fonte* adhuc ex-
hauriam, indicis loco, quid oblit, regimen hoc si fue-
rit neglectum, ut intermittentes deinde cedere respu-
ant, aut si cesserint cur recidiva haud difficulter in pro-
clivi sit. In cuius tractatione mittam ambages, quum
supra jam ex parte hujus etiam non fuerim immemor,
aliqua tamen repetitionis gratia, cum B. L. venia, attingam,
quo intuitu occurrit.

I.) Voracitas nimia *de qua Ill. Dn. STAHLIUS in
Diff. de Febri Tertiana pag. 26.* sic scribit: *frequens va-*
men in tali constitutione est peculiaris edacitas, unde et-
iam plebi specialiter Gresh-Sieber appellari audias, atque
de diurnitate quasi cerro præsigio suspectas esse. Gra-
ves ut plurimum ægri committunt errores, in detrimen-
tum sui ipsius, qui normam in cibo & potu etiam su-
perato morbo transcendunt. Cum enim eorum primæ
viæ a præcedentibus spasmodicis debilitatæ adeoque suo of-
ficio ut fungantur minus capaces redditæ fuerint, pro-
pria

pria culpa sibi novum accersunt morbum, cui deinceps multum temporis impertire cogantur vid. *Ill. Dn. HOFFMANN. l. c. pag. 61. ff. 22. ita Cl. Dn. JUNKERUS in conspect. Med. Tabul. LXXIX de febre tertiana sub prognosi 12. & 13.* germanico idiomate expressit: *Fress = Fieber halten lang an, sie haben volle Nahrung, quare ægri, qui citius liberari a sua cruce cupiunt, omni studio ac opera hoc vitium evitare intendant.*

II) Eo minus infirmi sibi de salute sui consulunt, qui *animi parbematum* nullam habent rationem, maxime vero *iram* sin prudentiæ fræno inhibeant, nam si qui certe illi sunt morbi ominosi & diuturni, qui vel ex ideali moralique causâ originem capefferunt, vel qui sub staru morbi per eandem alterantur & invertuntur, cujus exemplum observavi in quodam Viro temperamentum cholericum-melancholicum, habitus corporis robustioris & strictioris, vasa habente majora, qui post præcedentem animi excandescenciam, febre infestus fuit tertiana, non simplicem, sed continuam æmulante, ita ut in initio morbi veram subesse acutam, fuerit suspicatum, ast post octiduum determinavit sese in veram simplicem tertianam intermittentem, typice recurrentem, commissus tum fuit æger cuidam magni cum omine nominis Practico hujus loci, qui eundem morbidum tractavit qua par est idonea methodo per unum circiter mensem, jam spes plenariæ in integrum restitutionis affulsit, novus & alius recurrit paroxysmus, & quidem quotidianus, ita ut frigus accesserit circa prandium, absolutum frigus excipiebat calor, sub quo æstu aliquoties delirantem vidi ægrotum. Cum autem hujus

jus novi morbi causam inquisiverim, nil specialiter nisi
 quod ex ore adstantium audiui conquerentium: Der
 patient wäre so verdrießlich, er ärgere sich über alle Klei-
 nigkeiten, ex qua relatione in instanti potuit formari
 conclusio, quia morbus antecedens primarius suum
 traxit initium ab iracunda commotione, sic necessa-
 rio in hoc individuo choleric-melancholico (quod
 temperamentum iram diu fovere solet) interna quæ-
 dam indignatio adhuc clanculo intercurrere deberet, quæ
 quotidie ad huc ad novam invasionem febrilem præbuerit
 ansam. Quod etiam palam factum, ut annotante illo
 Medico motus hos febriles, ex perversa idea prodeun-
 tes, in hoc subiecto esse erroneos, sic, præmissa ab-
 stensione, leniorique per Salia aperitiva evacuatione,
 Electuario quodam fuerit usus febrifugo, sicce spatio
 trium dierum convaluit æger, & liberatus a sua per
 decem hebdomadas premente febre. Historia hujus
 morbi nobis notitiam porrigit, ut confirmemur in hoc
 dogmate, scil. earum affectionum, quæ anagis ab ani-
 mo sustentantur, indolem esse intricatissimam. Vicia
 enim materialia facilius arti obtemperant, ubi vero mor-
 bi origo & scatebra ex interna causa existat, sui quasi
 juris sunt, talesque, ob pertinaciam suam, scandala
 Medicorum nuncupandos concedo.

III.) Eo pertinent quoque *excreta* necessaria sup-
 pressa, qualia sunt e. g. alvi sudorisque retentio. Nam
 in omni febrium genere, & præcipue in intermittenti-
 bus alvum esse lubricam, sudoremque in tertiana sem-
 per, ita & in quotidiana sæpius finito caloris paroxys-
 mo spontanee per lysin aliquam contingere oportet.

Qua-

Quare quo segnior harum excretionum successus, eo tardior quoque praesagiendus est morbi eventus.

IV.) Porro non minus suffragium suppeditat *motus corporis* neglectus. Motum esse medicinam corporis omnibus Medicis idem est animus, ut non promulgare satis valeant prolychrestiam ejus virtutem, praeservandi, conservandi, imo redintegrandi etiam sanitatem amissam in chronicis maxime afflictionibus: Ideo quod valet de toto, valet & de ejus parte, magnamque motui voluntario inesse efficaciam, ad chronicarum febrium medelam, dicere non vereor, teste plebejo consilio, & auxilio, cuius rustico non ignoto, ut febricitantes eodem die, quando paroxysmi accessionem habere solent, quem vocant: den bösen Tag, per localem corporis motum aliquoties praecipitent suos paroxysmos, vel jam imminente frigore adhuc hinc inde cursitent, donec sensum contusionis in membris percipiant, reduces ac lectum petentes in sudorem incurrunt, paulo vegetiorem, quasi criticum, dum nonnunquam una vice vel repetitum ejusmodi corporis exercitii usum citius ac tutius (caeteris paribus) a malis suis vindicantur, quam delicatulae atque otio deditae personae. Et sane me inducit ad hanc considerationem ipsius etiam rectae rationis *a priori* probabilitas, cum a motu corporis organorum tonus non solum intendatur, verum & per concussionem conquassationemque partium etiam fluidarum attenuatio & mobilitas proritetur, aucto humorum motu progressivo, se & excretionem quoque promoveantur, consequenter debita absterfiones per organa colatoria adjuventur, & sic quod morbificum f. me-

melius morbidum in corpore nostro, promptius ad evacuationem deducitur. Ex contrario *nimia quies* lædit proportionem humorum ad motum omnesque functiones reddit debiliores hebetes & ignavas. Perfpeximus igitur, qualiter ex parte sedentariæ vitæ pertinacia febrium intermittentiũ sustentetur, quum propter eandem causã materialis, quia colliquari & resolvi nequeat, intimiorem altioremque capiat radicem adeousque eandem amplificabit, morbique scenam diurnitate adornabit.

Atque sic clarissime determinata ut spero causarum pertinaciæque rationis meditatione, obvium est practicum perpendere usum, & ne otiosus pathologus spectator videar, paucis verum subjungam modum, tollendi hunc morbum ex fundamento.

THESIS VII.

Qui genuinam Febrium intermittentiũ curationem vult recto tramite attingere, proximã via eo pertinet, si prius naturæ medendi methodum (id est causam formalem aliis sic dictam) bene ac deliberate cognoverit, qua encheirisi, via, quo ordine, ac singulari modo illa, causas morborum extirpare, sanitatemque labefactam non raro restituere solet. Cognita hac indicatione Artifex deinde suas in medendo leges colligere, suaque indicata legitime adhibere poterit.

Hu.

Hujusce Theseos meæ scholion fulcio, rimando, ingruente paroxyfmi tempore in his triplicibus febris unum eundemque actum quidem ac præluſionem, pro diverſitate cauſæ materialis ſaltem ratione temporis graduque differentem. Videlicet in *Tertiana* acceſſione fat vehemens rigor, ultra dimidiam horam vero ad ſummum non perdurans, obſervatur: In *quotidiana* iniciante frigus etiam validum, non autem tantus rigor ac in *tertiana* præſto eſt, & comuniter per horæ ſpatium perſiſtit, aſt in *quartana* leviffimus incipit horror, eo diutius imo ſemper ferme per bihorium perſeſerat. Diſcrepant itaque ratione magis & minus, indifferentes tamen ſunt hæ febres hoc in paſſu, quod omnium primario *Paroxyſmus frigoris* ſeſe repræſentet, cujus paroxyfmi formalis ratio eſt ſanguinis ſeu humorum reſtriçtio a peripheria ad centrum, quo factò, cruor retractus ad oppilatos tubulos obſeſſaque cum ſaburra quadam abdominis viſcera appellitur, hoc appulſu tenax illud in primis viis inexiſtens viſcidum emollitur, diluitur, & ad excretionem aptatur, qua diſpoſitione & præparatione perfecta, in *tertiana* præcipue, nec raro in *quotidiana* (nunquam vero in *quartana*, quia ejus cauſa materialis acidoviſcida glutinoſique tenoris eſt) ſponte ſequitur vomitus vel alvi fluxus. Remittente frigore accedit *Caloris paroxyſmus*, quo præſente denuo ſuccorum fit impulſus in peripheriam, vegetiorque humorum tranſitus per partes fibroſo-muſculosas, ſuperficies cutanea, antea conſtriçta, laxatur, pori adaperiuntur, ſudorque manare inchoat, & ſic etiam ſalſum illud ſulphureum ſerum e corpore proſcribitur & proſtigatur, ſalutari cum eventu, quum non inexperum in hiſtoria medica intermittentes hoc modo fuiſſe

E

ex-

excusas absque externo Medici concursu. En operosum hunc actum! en salubre officiosumque conamen a provida natura contra hostem materialem directum! cujus vestigia sequi Medicus (qui ejus minister est) studeat, & in dira necessitate, quando natura, more chronicarum affectionum solito, ob concurrentia obstacula propria avtocratia vincere intermittentes nequeat, eandem secundet synergetice consilio auxilioque convenienti, artificis est. Huic scopo satisfaciunt remedia, *in initio curarionis* alterantia & evacuantia, *in fine vero* motus sistentia.

I.) Propinanda sunt corrigentia & digestiva viscidum tenax colliquantia v. g. 1) tartarus vitriolat: Arcan: duplicat. 2) nitr. antimoniat. cum absorbente citrato vel simplici; item 3) flores salis ammoniaci, salia vegetabilium fixa, omnia amara, balsamica, item resinosa sulphurea, in quartana maxime, resolvendo & incidendo magnam adferunt utilitatem.

II.) Porro conducunt *Evacuantia* eaque vel per alvum, vel per vomitum, v. g. excretiones naturales si defunt, aut de cruditatibus in ventriculo certi sumus, consulto diebus intercalaribus, vel in quotidiana, quatuor horis ante paroxysmum aliquid vomitorium ex tartar. emet. cum sale medio ordinamus conjuncto, ubi vero praesertim in quartana (in qua positivam quamcumque emesin rejicio) inveterata, aut in aliis febris, certae circumstantiae contraindicant usum vomitorii, substituiimus catharsin, monendum tamen, ne drastica sint, sed quae leniter subducunt alvum, cui intentioni interviert Pill. genuinae Becherianae s. Stahlianæ, aut in haur. defectu aliae pilulae laxantes, quibus salia resolventia &

ape.

aperientia sunt subordinanda, ut non solum evacuemus, sed simul alteremus, ex hoc fundamento mercur. dulc. vel æthiops miner. ut insigne præsidium, hic loci potest æstimari. Inter evacuantium numerum venit quoque evacuatio per *sudorem* valde necessaria, adjuvant eandem positive alexipharmaca v.g. Ess. STAHLII, vel loco ejusdem, in æstuosis febribus, ut in tertiana semibiliosa, Mixture diapnoicas melioris tutiorisque indolis esse censeo, etenim plurimæ essentiæ in sinu suo recondunt particulas resinosas cum spiritu vini solutas, quæ oblatæ vim humorum organasticam intendunt, hinc meo judicio suaderem potius 1.) aquas diapnoicas cum 2.) pulveribus nitroso temperantibus & quodam acido commixtas, quæ privative, contemperando sanguinis ebullitionem, particulasque agiles sulphureas quasi figendo, eliciunt sudorem.

III.) Facta sic causæ materialis sufficienti evacuatione, atque subtracto fomite morbofo, demum quando febris ultra terminum suum insilit, therapia colophonem addunt *Febrifuga*, qualia sunt veteribus opiata usitatissima, Recentioribus vero crocus martis tener. adstring. STAHLII & 3) famosus cortex chinæ. De his tribus adstringentium classibus quot sunt capita, tot sunt sensus, ut una præ alia ab uno vel altero cauto Medico præferatur, cujus vero experimenti nullus sum arbiter, corrupta tamen fides nudaque veritas est sub sole, quod & Medici & medicastri felici cum successu mediante chinæ corticis pharmaco multas cohibuerint febres; quam ob rem nec ego contra experientiam certabo, atque usum ejusdem nimis temerarie in totum relegabo, nisi quod commonefaciam circa ejus applicationem sequentes exhortationes: (a) non immemor sit peritus ac Machaonia

in arte clarus *subjectorum*, cum quibus agendum habeat, non levi negotio eundem senibus, hypochondriacis, hysteriis, spasticis cum stricture afflitis, nec scemellis, quibus mensium substitit fluxus, ubi a tergo sequens leucophlegmacia est extimescenda, offerat, neque illis proficiuus, qui ad obstructions alvi inclinant, ne hanc exacerbationem multiplicet, quare (b) boni est omnis si post febrim quotidie respondeat alvus, (c) sit sollicitus quoque de non effræni sed blando *corporis motu*, suo suadendo ægroto, quo simul adjuvet transpirationem, (d) convenit quoque hunc corticem conjugere cum aperitivis (e) optime in *substantia* eundem porrigimus, (f) *suppressa febrî* partes roborare delassatas æqui bonique consulo, conducunt illico stomachica, & quæ spirituaſcentiam chylo ſcenerant v.g. Elixir. stomachic. Zwelffer. Michael. item Ess. Cort. aurant. citr. &c. &c. vel Trageæ stomachales, nimia tamen soteria pocula nocent, sed unum vel altero tantum vini nostri Hungarici (in quo essentialis non arte factus latitat vitæ balsamus) vitreolum post prandium cœnamve assumendum, commendo, (g) abſtineat etiam æger a nimia ciborum ingluvie, recidivam prævertendi gratia.

His respectibus, probis attentisque oculis, perlustratis, assistente Alma Gratioſaque Dei directione, Cœlesti suo auxilio potentissimo expectatus recuperabitur corporis vigor, atque desiderata in alacritate ſuſfruetur æger reportata ſanitate, quæ morborum est & Medici

F I N I S.

DO.

DOCTISSIMO
DOMINO CANDIDATO

S. P. D.

D. MICHAEL ALBERTI

h. v. Fac. Med. Decanus.

Conversio Judæorum argumentum Theologis nostris eximæ dignitatis præbet: ne vero a medico scopo digrediar, paucis Tecum cogitationes & meditationes meas de *Conversione Judæorum Medica* communicabo: non pauci inter Christianos Medicos reperiuntur, qui vario respectu Judaizant; sunt vero vicissim inter Judæos ingenua ingenia, quæ si non æque suæ religioni se abdicent, at tamen fabulis, opinionibus, traditionibus, superstitionibus, credulitatibus ac commentis, quæ facile *Aussätze* oder *falsche Gesehe der Wahrheit* nominare possum, fidem haud tribuunt, indeque in naturali lumine, cognitione & intellectu ad veritatem pertingunt: etenim aliqui selectorum talium ingeniorum durissimum iugum præiudicii cuiusque qualitatis excutiunt, & filii Saræ der *Freiheit* i. e. serenæ, perspicuæ ac religiosæ veritatis evadunt, unde genuini filii Abrahami in naturalibus existunt, i. e. qui Deum in veris, non fictitiis operibus, nec idolis agnoscunt, nec vento fallacissimarum opinionum, ethnicarum sententiarum & callidarum seductionum se in turbinem agi patiuntur. Reminiscor hoc loco effari *Tertulliani* in *apologetico*, (quem librum veneranda antiquitas, pro perfecto & insigni testimonio veritatis Christianæ contra Ethnicos declaravit, unde sequaces Patres Ecclesiæ *Minutius, Felix, Lactantius & Arnobius* multa mutuarunt) *Videte enim, ipse ait, ne & hoc ad*

E 3

irre-

irreligiositatis elogium concurret, adimere libertatem religionis & interdicare optionem divinitatis, ut non liceat mihi colere, quem velim, sed cogar colere, quem nolim: nemo se ab invito coli vellet, ne homo quidem: addo verba illius Galliae Episcopi Hilarii in Lib. ad Imper. Constantium: melius est mihi in hoc seculo mori, quam alicujus privati potentia dominante, castam veritatis virginitatem corrumpere. In foro medico interdum dogmata quaedam, velut ex tripode nata, adorari volunt; volunt inquam, anathema medicum effutiri, aut sub varia larva cogi innocentes mentes debeant; & dum conversio medica e tenebris commentorum, opinionum, assimilationum, figmentorum, praëjudiciorum, petitionum principii, contradictionum, falsarum narrationum, ad lucem demonstrationum & sobriarum rationum fieri debet, optime sane illi sibi consulunt, qui juga privati dominatus, sordidae philantiae & barbæ caprinae excutiunt, vicissim castam, mundam & optime connectentem veritatem amplectuntur: irreligiositas enim medica est, digniori causæ subtrahere illa privilegia, quæ almus Creator eidem tribuit, eademque viliori causæ monstruoso autoritatis vultu & fulcro adscribere & affingere. Veritas non vult cogi, sed agnosci, non lepidis narratiunculis ac ætheris & elateris comodiis atque larvis, velut leonina pelle ornari, sed ingenue demonstrari. Quæ Deus Abrahami, Isaaci & Jacobi, omniumque Christianorum, qui Patriarchis & Moyse apparuit, primæva creatione connexuit, ea frivole alia phantasia separare haud debet, atqui Deus Animam & Corpus, plus quam ulla alia subjecta creata conunivit (haud vero metaphysica unione, de qua alta sæpe floret ignorantia) ergo hic nexus divinus etiam in religione medica probatus est. Tu Præstantissime Dn. Candidare sub curricula studiorum, plus quam trienniali Danielitico, varias me-

medicas sententias audivisti, idq; laudabili omnino solertia;
nec te poenitebit varia audivisse, quo ad meliorem veri-
tatis cognitionem perveneris; nam qui ab unius tantum o-
re hæret, ille ambiguus fluctuat labris, & authoritatis præ-
judicio obnubilatus, in diem nugatur, quicquid in buc-
cam venit, & si animæ osor est, trunci instar judicat &
non nisi ex aëre, æthere, fluido & solido lepide philo-
sophatur. Publicum utique Medicum Tuum studium
meretur encomium, dum non in medica veritate cæcus
Judæus fuisti, nec stupido animo credidisti, ut Judæus
Apella, sed varias deductiones percepisti, imo bene judi-
casti, & sic lucem a tenebris, amarum a dulci, verum a
falso quadantenus, ast in Medico studio, discernere didi-
cisti: attento enim animo annotasti quantum animæ &
materiæ dignitati, activitati & viribus tribuendum sit, in-
superque certas sobriæque rationi magis conformes phæ-
nomenorum, effectuum & mutationum ad Medicum fo-
rum spectantium causas comprehendisti, nec ad dubiam
fidem medicam cogi, duci, trahi, trudi, impelli & per-
suaderi passus fuisti, quippe qui malus mos est ad me-
liorem religionem medicam convertendi: veritas enim
religiosa est! affectata persuasio vicissim & ludicra opi-
nio, superstitiosa atque ethnica, proptereaque ab omni
vero & ingenuo Dei cultore fugienda est: in memoriam
hoc in passu mihi incidit effatum prudentissimi cujusdam
regii Cancellarii, videl. MICHAELIS HOSPITALII Hen-
rici IV. aut magni Regis Galliæ Cancellarii, quicum pri-
ma vice in Parlamento Parisiensi An. 1560. comparuerit
(vid. THUANUS Lib. 25.) inter alia monita, ita disseruit:
*in religionis causa non aliunde remedium quæri potest,
quam a Dei ope: armis & vi hactenus rem sed infelicitè
tentatam & superiores Reges fecisse, quod non imperiti me-
dici vulgo faciunt, qui cognitum morbum habent, causans*
ejus

ius plerumque ignorant: nunc exemplo & experientia omnes edoctos, vim remedium intempestivum esse: nam quas non leges sancitas? quas non penas indictas, senatoribus ipsis exitiosas? in Germania vero, Anglia, Scotia, quid armis profectum, nisi ut antiqua religio in periculum vocaretur, nova stabiliretur? non ut corporis sic animi morbos curari debere, quos ratione & verborum lenitate potius, quam asperitate ad sanitatem reduci usu compertum est: Quam sæpe religio & veritas Medica armis & vi præjudiciorum, asperitate odii, persecutionis & sycophantiæ offendatur & violetur, haud difficile est probatu: Tu vero scopulos & syrtes tales feliciter effugisti, adeoque sub assiduo studii medici cultu ad religiosam veritatem pervenisti indeque laude dignos profectus in studio Medico prospere assecutus es: ex hoc eleganti thesauro laudabilis eruditionis medicæ, præfens speciem sub usu & applicatione propriæ capacitatis exhibuisti, insuperque ingenuam mentem ad virtutis & modestiæ officia directam probasti. Nosti vero propheticum illud dictum *Esaie V. v. 22. Væ qui sibi sapientes videntur, suoque judicio sunt prudentes*: nec Tu comparate prudens tantum tuo judicio fuisti, sed sedulo studio tales etiam manufactores adhibuisti, qui non sibi sapiunt, nec aliis elato collo & ridiculo fastu se anteponunt nihilque rectum, verum & salubre esse jactitant, quod non ipsorum opinioni, moribus & consiliis convenit. Quod superest quælibet prospera ac salutaria Tibi apprecor, de felici academico- rum studiorum decursu & ornamento Doctorali gratulor & ut probi conatus medici ad desiderata vota optime succedant, propenso desiderii affectu ingemino: annitere ut cum aliis piis ac religiosi- bus medicis, juxta *Sapientiæ* librum cap. V. v. 16. utpote justus & justifi- catus, insuperque verus Abrahami filius in perpetuum vivas, habeasque in Deo positam mercedem, quæ æterna & beata vita est, ut adhuc experiaris, quæ *Moyse* *Deuterom. IV. v. 30. & Hoseas III. v. 4. s.* de gente Judaica evangelizat, quæ summa erit ac perfectissima Di- gnitas, celebritas & immunitas. Vale. Dabam Halæ Magdeb.

VII, Idus Januarii A. O. R. clo lo ccxxxiv.

Halle, Diss. 1733

ULB Halle

004 928 121

3

1733 8 13

THESES PATHOLOGICO-THERAPEVTICÆ INAUGURALES
DE

**CAUSIS
INTERMITTENTIUM
FEBRIUM,
EARUMQUE
PERTINACIÆ RATIONE,**

QUAS
IN INCLYTA ACADEMIA FRIDERICIANA
INDULGENTISSIMA AUCTORITATE REGIA,
ET
CONSENSU GRATIOSÆ FACULTATIS MEDICÆ
PRO

GRADU DOCTORIS
SUMMISQUE IN ARTE MEDICA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS
LEGITIME IMPETRANDIS

EXHIBUIT
D. *Decembr. Anno MDCCXXXIII.*

AUCTOR
MICHAEL NATHANI HIRSCHEL

POSONIO HUNGARUS
GENTE JUDÆUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
EX OFFICINA HENDELIANA,

